

رشد آرام نفت در اقتصاد منفی؛ علامتی کوچک با اثری بزرگ

در شرایطی که اقتصاد ایران در نیمه نخست سال ۱۴۰۴ با رشد منفی ۰.۶ درصدی مواجه شده، بخش نفت با ثبت رشد ۱.۱ درصدی در تولید و صادرات، نقش تثبیت‌کننده‌ای در معادلات کلان ایفا کرده است؛ رشدی که اگرچه جایگزین اصلاحات ساختاری نیست، اما نشان می‌دهد ظرفیت‌های انرژی کشور همچنان می‌توانند در دوره‌های فشار اقتصادی، مانع تعمیق رکود شوند.

درصد تغییر (رشد) تولید ناخالص داخلی بر حسب فعالیت‌های اقتصادی و اقلام هزینه‌ای

نیمه اول سال ۱۴۰۴	نیمه اول سال ۱۴۰۳	به قیمت‌های ثابت سال ۱۴۰۰
-۲/۹	۳/۴	ارزش افزوده گروه کشاورزی
۱/۱	۶/۸	ارزش افزوده گروه نفت
-۳/۴	۱/۸	ارزش افزوده گروه صنایع و معادن
۱/۸	۲/۵	ارزش افزوده گروه خدمات
-۰/۶	۲/۷	تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه
۱/۴	۲/۰	مخارج مصرف نهایی بخش خصوصی
۱/۱	۱/۲	مخارج مصرف نهایی بخش دولتی
-۱۱/۱	۳/۰	تشکیل سرمایه ثابت ناخالص
۰/۷	۷/۵	صادرات کالاها و خدمات
-۱۳/۴	۲/۲	واردات کالاها و خدمات
-۰/۷	۳/۷	هزینه ناخالص داخلی به قیمت بازار

رشد تولید ناخالص داخلی بر حسب فعالیت‌های اقتصادی^۱ - درصد

۱۴۰۴			۱۴۰۳		به قیمت‌های ثابت سال ۱۴۰۰
شش ماهه	فصل دوم	فصل اول	سال	شش ماهه	
-۲/۹	-۳/۱	-۲/۵	۳/۶	۳/۴	گروه کشاورزی
۱/۱	۲/۱	۰/۱	۴/۶	۶/۸	گروه نفت
-۳/۴	-۰/۴	-۶/۵	۲/۴	۱/۸	گروه صنایع و معادن
۴/۶	۵/۴	۳/۹	۱/۹	۳/۹	استخراج معدن
-۲/۹	۱/۳	-۷/۰	۲/۳	۱/۲	صنعت
-۰/۱	-۰/۶	۰/۴	۲/۸	۱/۶	تأمین برق، گاز، بخار و تهویه هوا
-۲/۶	-۵/۰	۰/۰	۱/۷	۱/۰	آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیتهای تصفیه
-۱۲/۹	-۱۱/۸	-۱۴/۲	۳/۴	۳/۴	ساختمان
۱/۸	۲/۵	۱/۱	۳/۳	۲/۵	گروه خدمات
-۱/۴	-۰/۴	-۲/۵	۲/۸	۱/۹	عمده فروشی و خرده فروشی و تعمیر وسایل نقلیه موتوری
-۰/۱	۳/۸	-۳/۹	۱/۳	۰/۱	حمل و نقل و انبارداری
-۲/۷	۰/۳	-۶/۰	۵/۱	۲/۴	فعالیت‌های مربوط به تأمین جا و غذا
۹/۶	۸/۶	۱۰/۶	۱۳/۵	۱۴/۷	اطلاعات و ارتباطات
۱۲/۰	۱۲/۸	۱۱/۳	۶/۳	۱/۲	فعالیت‌های مالی و بیمه
۰/۹	۰/۹	۱/۰	۱/۸	۲/۲	فعالیت‌های املاک و مستغلات
۷/۳	۴/۴	۹/۹	۹/۱	۸/۳	فعالیت‌های حرفه‌ای، علمی و فنی
۲/۱	۰/۰	۴/۱	۰/۵	-۲/۹	فعالیت‌های اداری و خدمات پشتیبانی
۰/۴	-۱/۶	۲/۶	۰/۳	۰/۴	اداره عمومی، دفاع و تأمین اجتماعی
۸/۵	۷/۵	۹/۶	۴/۳	۵/۶	آموزش
۱۱/۰	۱۱/۴	۱۰/۶	۱۰/۰	۷/۳	بهداشت و مددکاری اجتماعی
۷/۵	۶/۹	۸/۱	۲۰/۴	۲۱/۳	هنر، سرگرمی، تفریح، ورزش و سایر فعالیتهای خدماتی
-۰/۶	۰/۵	-۲/۰	۳/۱	۲/۷	تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه
-۰/۸	۰/۴	-۲/۲	۳/۰	۲/۴	تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه (بدون نفت)

۱. نرخ رشد عبارت است از درصد تغییر رقم دوره جاری نسبت به رقم دوره مشابه سال قبل.

آمارهای بانک مرکزی تصویر روشنی از وضعیت دوگانه اقتصاد ایران در نیمه نخست سال ۱۴۰۴ ارائه می‌دهد؛ از یکسو کاهش تولید ناخالص داخلی و افت ارزش افزوده در بخش‌هایی مانند صنعت، ساختمان و کشاورزی، و از سوی دیگر، پایداری نسبی بخش نفت که توانسته بخشی از این فشار را جذب کند. این عملکرد متفاوت، بار دیگر جایگاه نفت را به‌عنوان یک متغیر اثرگذار در ثبات کوتاه‌مدت اقتصاد برجسته می‌کند.

رشد ۱.۱ درصدی ارزش افزوده گروه نفت، هرچند عددی محدود به نظر می‌رسد، اما در فضای رکودی فعلی، کارکردی فراتر از اندازه آماری

خود دارد. افزایش تولید و صادرات نفت خام و فرآورده‌های نفتی، علاوه بر تأمین منابع ارزی، امکان مدیریت بهتر تراز پرداخت‌ها و کنترل بخشی از فشارهای بیرونی را فراهم کرده است. در واقع، نفت در این دوره نه به‌عنوان موتور رشد، بلکه به‌عنوان ضربه‌گیر اقتصادی عمل کرده است.

در مقابل، افت محسوس در بخش‌های مولد غیرنفتی، به‌ویژه صنعت و ساختمان، نشان می‌دهد که اقتصاد ایران همچنان با چالش سرمایه‌گذاری و کاهش تقاضای مؤثر مواجه است. با این حال، همزمانی رشد نفت با رشد مثبت بخش خدمات، هرچند محدود، از وجود ظرفیت‌های فعال در اقتصاد حکایت دارد؛ ظرفیتی که در صورت هدایت صحیح منابع نفتی، می‌تواند به تدریج به سمت تقویت تولید داخلی سوق داده شود.

نکته قابل‌توجه آن است که این رشد نفتی در شرایطی محقق شده که اقتصاد کشور با محدودیت‌های بیرونی و فشارهای مالی مواجه بوده است؛ از این منظر، افزایش تولید و صادرات نفت، بیش از آن‌که یک اتفاق مقطعی باشد، نشانه‌ای از حفظ توان عملیاتی صنعت نفت در شرایط پیچیده به شمار می‌رود. این توان می‌تواند در صورت ثبات سیاست‌گذاری و بهبود محیط کسب‌وکار، به پشتوانه‌ای برای سایر بخش‌های اقتصادی تبدیل شود.

در مجموع، داده‌های نیمه نخست ۱۴۰۴ نشان می‌دهد اگرچه اقتصاد ایران هنوز از رکود عبور نکرده، اما همه متغیرها در مسیر نزولی حرکت نمی‌کنند. عملکرد بخش نفت، در کنار رشد خدمات، روزه‌ای از امکان مدیریت و مهار رکود را باز گذاشته است؛ روزه‌ای که تداوم آن، به نحوه استفاده از درآمدهای نفتی و پیوند دادن آن با بخش‌های مولد اقتصاد وابسته خواهد بود.